

הנאה מאכילה¹

אריאל פתח ושיתף בכך שהוא עוסק בשאלה מה אדם צריך לכוון כאשר הוא אוכל.

תפיסה אחת היא שעל מנת לעבוד את ה' אדם צריך שיהיה לו כוח, וכוונת האכילה היא שעל ידה יהיה לו כוח לעבוד ה'. תפיסה נוספת מביא הרב בערפלי טוהר (סה-סו) ועל פיה האכילה וההנאה ממנה הם רצון ה' וממילא לא צריך לכוון דבר:

"הצדיקים העליונים אין שייך אצלם דברי רשות ולא דברים בטלים, ומדת הקדושה היא למעלה מכל מגמה, שאין צורך לומר שאוכל כדי שיוכל ללמוד ולהתפלל ולעסוק במצוות וכיוצא בזה, שזו היא מידה בינונית, **אלא שעצם האכילה, והוא הדין הדיבור, וכל התנועות ורגשות החיים, קודש ואור הם מלאים**, קל וחומר שכל החכמות שבעולם, הפנימיות והחיצוניות, הטהורות והטמאות, הן לגבי דידהו כולן מכוונות כוונה עצמית, וכל מה שנכנס בחוג ידיעתם הרי הוא מתעלה בעילויים. אמנם במעשה לא יגיע שום אדם לידי מידה זו, שהתורה גדרה גדרות עולמים לכל, אבל מה שנוגע למחשבה שם אין תחומין למעלה מעשרה, ואין שטן ואין פגע רע, ואף מלאך המות מסר לו דבר.

בעקבתא דמשיחא, כל המתחבר בנטיית לבבו לתשועת ישראל הוא בעל נשמה של צדיק עליון, שאי אפשר למודדו במידה בינונית".

בפסקה הראשונה אומר הרב שזו מעלה של צדיקים עליונים, ואילו המידה הראשונה שהזכרנו היא מידה בינונית, אך בפסקה השניה הוא מוסיף שבדור הגאולה אדם המחובר לתשועת ישראל מתעלה, חווה יותר את השכינה, והופך לחלק מהקדושה. לכן בזמן הגאולה הנקודה הזו מופיעה אצל אנשים פשוטים.

• ע': הרמב"ם כתב בשמונה פרקים², שאדם צריך לכוון בכל מעשה שיחזק אותו בעבודת ד':

"ואמנם הנכון, שישים תכלית כל הנהגותיו - בריאות גופו והמשך מציאותו - על השלימות, כדי שישארו כלי כוחות הנפש, אשר הם איברי הגוף, שלמים, ותתעסק נפשו מבלי מונע במעלות המידות ובמעלות השכליות".

• י': שמעתי פעם בשם הרב הנזיר שבדור שלנו צריך להתחיל ללמוד את מסילת ישרים מפרק י"ט, במידת החסידות³. אני לא חושב שהכוונה היא שאין צורך ללמוד את

¹ כג סיוון תש"פ.

² פרק חמישי.

³ הערת העורך: הרצ"ה שלל מכל וכל גישה כזו. אדרבה. גישתו היתה הפוכה בתכלית. צריך להביא מקור לכך שהנזיר חלק עליו.

הפרקים הראשונים; אולי אחרי שלומדים את פרק י"ט נחזור להתחלה. אלא שפרק י"ט הוא נקודת המוצא של הדור שלנו. אנחנו שייכים למדרגה גבוהה, נקודת המבט שלנו היא רוחנית, נקודת המוצא שלנו היא של חסידות ואהבת ה'. כשרוצים להופיע את הקדושה, כל מדרגה במסילת ישרים היא לא רק מידה שונה, אלא ישנו גם הבדל מבחינת ההתייחסות והמחשבות. כשאדם מתקן את מידותיו הוא גם מסתכל אחרת על המציאות, וממילא כל המבט של הדור שלנו שונה מאוד. לכן אני חושב שאנחנו קשורים הרבה יותר לשלמות. אולי לא תמיד באופן מעשי אבל מבחינת הרעיון, מבחינת הקשר המחשבתי, ואז אדם צריך להתחבר ברעיון ובמחשבה לשלמות. אם יש ערכים ואידיאלים הוא צריך להכיר אותם, אפילו אם הוא לא יכול ליישם אותם בשלימות.

בהקשר הזה, באופן כללי בנשמה יש רובד שהוא לא מעשי, לכן יש מקום ואפשר להתחבר לערך של הדבר, לשלמות, ואח"כ לגשת להתמודדות עם ההשלכות המעשיות.

• ר': אני חושב שבאכילה יש כוונה פשוטה; ה' נתן לנו שפע ואנחנו צריכים להודות לה' שנתן לנו את השפע הזה. מתוך כך אנחנו מודים לה' על ההנאה.

מי שמרגיש שיש באוכל רע, קשה לו להתייחס אליו כמתנה. רק מי שמסתכל עליו בצורה יותר תמימה, יכול להתייחס אל האוכל כמתנה, ואולי מי שמתייחס לאוכל כמתנה מה' יצליח להתעלות למבט חיובי.

כתוב על שמאי שהיה אוכל 'לכבוד השבת'⁴, כל דבר טוב שהיה רואה היה שומר לשבת, ובכל יום התכוון לשבת. זו גישה של עבודת ד' של אדם שכל הזמן נושא עיניו וקשור לקודש. אבל הלל הזקן מידה אחרת הייתה לו, שהיה אומר 'ברוך ה' יום יום'. הלל היה מוצא את הקב"ה בכל יום, לא רק בקשר לשבת. זו הנהגה אחרת מהנהגתו של שמאי, שבכל דבר שאדם עושה הוא מוצא בו קדושה, ולא רק בהתקשרות לשבת. נדמה לי שזו גם מחלוקתם של ר' יהודה וחכמים, האם מברכים בורא מיני דשאים או בורא פרי האדמה. צריך להבין את סברתו של ר' יהודה; למה לברך בורא מיני דשאים? פרי העץ הוא חטא עץ הדעת. קין הביא מפרי האדמה. האוכל יכול גרום לחטא. הברכות שומרות עלינו, ולכן לר' יהודה לכל מאכל ומאכל יש מקום בפני עצמו, משום שהוא רואה בו את הטוב.

הדבר דומה לשירו של הרב קוק 'תלחש לי סוד ההווייה'; אם כל המציאות מעוררת אצלך קודש, הריני לך מותרת.

• נ': ראיתי הגדרה אצל הרב חרל"פ, שתאווה היא מצב בו אדם הופך משהו אפשרי להכרחי.

• ה"י: אני רוצה לספר שני סיפורים בהקשר הזה: החיד"א היה שד"ר והגיע מירושלים לאסוף כסף בתפוצות. כאשר הגיע לבגדאד, ערכו סעודה גדולה לכבודו ובה שפע של

⁴ ביצה טז ע"א.

בשר ומטעמים. בני המקום שמו לב שהחיד"א אוכל מעט, ותהו לעצמם שאולי כשם שהוא אוכל מעט כך גם לימודו מועט. מספר הרב החיד"א שאחרי שסיימו את הסעודה ישבו כל הלילה ולמדו תורה בגבורה ובעוצמה. מתוך הסיפור הזה אני רוצה להתייחס לשני כיוונים:

1. אפשרות אחת היא שאכלו הרבה על מנת שיהיה להם הרבה כוח ללמוד תורה.
2. אפשרות שניה היא שכשכוחות הנפש עצומים, הדבר בא לידי ביטוי גם באכילה וגם בלימוד.

- עוד סיפור בהקשר הזה: הב"ח, חותנו של ה"ט"ז, הבטיח ל"ט"ז שידאג לפרנסתו ויספק לו בכל יום בשר. לאחר שנים תבע ה"ט"ז את הב"ח לדין תורה, משום ששינה מהבשר שסיפק לו ונתן לו בשר פחות איכותי. בית הדין דנו אותם, ושאלו את ה"ט"ז למה תבע את הב"ח לדין תורה. אמר ה"ט"ז: אני לומד בכל יום עד כלות כוחות הגוף ומכיוון שלפני כמה שבועות החליף הב"ח את הבשר והביא לי בשר פחות טוב, היה לי פחות כח ולמדתי פחות טוב. ראיתי שדנים את הב"ח בשמים על ההפחתה הזו ולכן רציתי שידונו בה בארץ על מנת לפטור אותו מדין שמים.

- ה"מ: רציתי בהקשר הזה לספר על הרצי"ה שהיה אוכל בשבת הרבה ובמשך השבוע מעט מאוד. שבת אחת התארח אצל הרצי"ה אחד התלמידים ולא אכל הרבה. הרצי"ה שאל אותו מדוע אינו אוכל, והתלמיד השיב כי אינו רעב. התפלא הרצי"ה: אתה אוכל בשבת כי אתה רעב?

- מ': אני רוצה לחזור להתייחס לשאלה מה אדם צריך לכוון. להבנתי בשלב בו אני נמצא, ביום חול האכילה נותנת לי כוח, וכשאני אוכל אני צריך לכוון שזה יוסיף לי כוח על מנת שאוכל לפעול טוב. הברכה שמברכים לפני האכילה ואחריה מרוממת את האדם ואת המבט על האוכל. אם אתייחס לדבריו של ר' אולי בכוח הברכה לכוון את האדם ליהנות ולהבין שההנאה מאת ה'.

אני רוצה להתייחס לנקודה נוספת: בפסקה דלעיל מדובר על צדיקים עליונים שכל חייהם 'קדושה עליונה' והם מצויים מעל לכל הדרגות. אוכל, דיבור וחכמות מקבלים אצל צדיק עליון קדושה עליונה. ולכן במדרגתם האכילה וההנאה מצד עצמם מתעלים לקודש. הרב גם מעיר שהדבר קשור לדור הגאולה, אבל כשאני חושב על עצמי ועל ההתמודדות שלי אני מרגיש שהאכילה מורידה אותי וההנאה הגשמית הזו מנוגדת לרוחניות. אני חושב שאין ריק ברגשי הלב; כשאדם מתרגש מחומר, החומריות ממלאת את הלב ולא מאפשרת להתמלא ברגשי קודש. אדם צריך לפנות אל לבו מרגש חומרי על מנת למלא אותו ברגש רוחני קדוש.

חז"ל התייחסו לסוגיה הזו: הרמב"ם כתב בהקדמה למשנה ש"חורבן הנפש בתיקון הגוף ותיקון הנפש בחורבן הגוף". רבנו בחיי⁵ כתב ש"כל אשר נוספה הארץ ישוב, נוסף

⁵ חובות הלבבות ט, ז.

השכל חרבן". המלבי"ם (יהושע כד, יט) כתב ש"גדר הקדושה הוא שיתנשא על כל ענייני החומר והבשר אל עניינים אלוקיים רוחניים וזה נמנע עם כוונתכם אל הגמול שהוא לטובת עצמכם". אני מרגיש את המקום הזה, וכאן אני חוזר לתחילת דברי; לדעתי האפשרות להתרוממות קיימת כאשר אדם מברך או קושר את האכילה לקדושה. כך הוא מרומם את המבט וההרגשה שלו כלפי האוכל. ביום טוב או בשבת שהאכילה היא חלק מעונג היום וקדושתו היא מרוממת את האדם.